

5. Правоохоронці розпочали вже 80 500 проваджень за фактами майнових злочинів. *Портал МВС* : веб-сайт. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/news/pravoohoronci-rozpocali-vze-80-500-provazden-za-faktami-mainovix-zlociniv-igor-klimenko> (дата звернення 17.02.2024).

6. Kopotun I., Murzo Ye. Criteria for distinguishing looting from other crimes: A comparative analysis. *Law Journal of the National Academy of Internal Affairs*. 2023. Vol. 13, № 2. P. 41-49. DOI <https://doi.org/10.56215/naia-chasopis/2.2023.41>.

7. Мукоїда Р., Аносенков А. Використання безпілотних літальних апаратів під час виконання завдань підрозділами МВС. *Стан та перспективи розвитку адміністративного права України*: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет конференції, 20 жовт. 2023 р. Одеса : ОДУВС, 2023. С. 211-214.

8. Баранчук В. В. Перспективні напрями застосування БПЛА при розслідуванні кримінальних правопорушень. *Scientific Collection «InterConf»*. 2023. № 180. С. 227–230. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/4819>.

9. Шевченко Т. В. Аналіз використання безпілотних літальних апаратів у службово-бойовій діяльності Національної поліції України. *Юридичний бюлетень*. 2023. Вип. 29. С. 459-465. DOI: <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2023.29.56>.

10. Мурзо Є. О. Проведення огляду місця події під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із мародерством. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 11. С. 555-558. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-11/136>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-374-6-38>

ДОСВІД ТУРЕЧЧИНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗУМНИХ СТРОКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Околотенко Д. С.

здобувач наукового ступеню

доктора філософії кафедри кримінального процесу

Національної академії внутрішніх справ

м. Київ, Україна

Україна хоча і не єдина країна, яка як на законодавчому рівні, так і практично стикається із проблемою незавершення проваджень у розумні строки, однак, як ілюструє аналіз статистичних даних Європейського

суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), наша держава тримає лідерство, що стосується порушення статті 6 Конвенції про захист прав та основоположних свобод в результаті надмірної тривалості проваджень. Зокрема у 2022 році зафіксовано серед іншого 45 порушень тривалості проваджень у справах проти України, у 2023 – 38. Порівнюючи такий стан речей з іншими країнами європейського співтовариства в той же період (2023) або взагалі не було зафіксовано аналізованих порушень (Данія, Естонія, Німеччина, Фінляндія, Франція, Чехія), або вони дійсно мали місце, проте в рази менше (Словаччина – 10, Польща – 9, Італія, Угорщина – 8; Румунія -2, Мальта – 1) [1].

Заслугове на увагу динаміка таких порушень Туреччиною. Із 2889 рішень, винесених проти Туреччини між 1959 і 2016 роками, 586 констатували порушення прав людини в результаті затримки у здійсненні правосуддя. Для порівняння за той же період у статистичних звітах ЄСПЛ із 1106 зафіксованих порушень Конвенції Україною 316 – через порушення розумної тривалості провадження [2]. З огляду на це Туреччина вжила певних заходів, направлених на вирішення цієї проблеми. І, вочевидь ці заходи мали своїм результатом суттєве зменшення порушень Туреччиною статті 6 Конвенції в контексті забезпечення своєчасного здійснення кримінального провадження. Зокрема у 2022-2023 роках відповідно до річних звітів ЄСПЛ взагалі не було зафіксовано аналізованих порушень Туреччиною, натомість у 2021 та 2020 роках мало місце по 1 порушенню відповідно, 2019 – 4, 2018 – 9.

Отже, аналіз статистичних розрахунків ЄСПЛ за останні роки показує тенденцію до зростання кількості порушень Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, про що йдеться у відповідних рішеннях Суду. Натомість, протилежна ситуація спостерігається у згаданій вище країні. Тому не можемо обійти поза увагою законодавчий підхід Туреччини до створення таких засобів правового захисту, які здатні запобігти порушенням права на судовий розгляд упродовж розумного строку.

Власне, законодавець Туреччини аналогічно до кримінального процесуального законодавства Грузії, Естонії, Молдови, Норвегії не встановлює строку ані розслідування, ані судового провадження, визначаючи лише у частині 4 статті 141 Конституції, що обов'язком судової влади є завершувати справи з найменшими витратами та якомога швидше [3].

Невід'ємною частиною кримінального провадження є розслідування, яке відповідно до статті 2 КПК Туреччини є етапом, що починається з підозри у вчиненні злочину та здійснюється прокурором до подання позову з обвинувальним актом [4]. Відтак кримінально-процесуальний закон не встановлює жодних обмежень щодо тривалості слідства, однак, у разі, якщо до особи застосовано тримання під вартою, то за основу у

визначенні строку розслідування береться термін дії запобіжного заходу. Так, у положеннях статті 102 КПК Туреччини встановлено максимальний термін тримання під вартою в залежності від суспільної небезпеки вчиненого діяння, який у разі обґрунтованої необхідності може бути продовжений. Таким чином, якщо відносно підозрюваного обрано згаданий запобіжний захід, то розслідування та судове провадження лімітується строками його перебування.

Як зауважує Конституційний суд Туреччини, завершується строк кримінального провадження винесенням остаточного рішення щодо кримінального обвинувачення, а у справах, що тривають, – резолюцією Конституційного суду за наслідками розгляду скарги на порушення розумних строків [5].

Ключовою в контексті дотримання своєчасного здійснення кримінального провадження є остання форма закінчення аналізованого строку, зокрема мова йде про зазначене вище рішення Конституційного суду. Так, з 23 вересня 2012 року розпочато конституційний судовий контроль щодо порушень основних прав і свобод, гарантованих Конституцією в рамках Європейської конвенції з прав людини, державною владою. Одним з найпоширеніших – є порушення права особи на справедливий суд, особливо у кримінальних справах, коли держава не виконує свій обов'язок щодо розгляду провадження протягом розумного строку, який в деяких випадках триває протягом періоду до 10 років. Відповідно до частини 1 статті 141 КПК Туреччини під час досудового розслідування або судового провадження, особа, яка була затримана відповідно до закону і не постала перед судом у розумний термін і вирок не був винесений у цей термін, має право вимагати від держави відшкодування матеріальних та моральних збитків, які можуть виникнути внаслідок тривалих судових процедур. Для отримання права на цю компенсацію необхідно подати індивідуальну заяву безпосередньо до Конституційного суду. Таким чином, у такий спосіб заявнику, який постраждав від тривалих кримінальних процесів, надається ефективний засіб правового захисту та відповідна компенсація.

Відтак у пункті 44 рішення від 1 вересня 2014 за заявою 2012/625 Конституційний Суд Турецької республіки констатував порушення гарантованого статтею 36 Конституції права заявника щодо судового розгляду обвинувачення відносно нього у розумний строк, який тривав загалом 7 років, 3 місяці та 27 днів. Аналогічне рішення мало місце за від 12 січня 2015 року за заявою Байрама Келеша № 2013/6163, де Суд, зважаючи на такі критерії, як складність вирішення правового питання, складність суттєвих подій, перешкоди, що виникали при збиранні доказів, та кількість сторін, дійшов до висновку про необґрунтовану затримку судового процесу, який тривав близько 5 років [6]. Вочевидь, з

огляду на статистичні звіти ЄСПЛ така можливість звернення до Конституційного суду дисциплінує органи розслідування, прокурора та суд щодо дотримання процесуальної дисципліни у кримінальному провадженні.

У зазначених вище рішеннях і не тільки Конституційний суд Туреччини неодноразово цитує рішення ЄСПЛ про те, що Договірні держави зобов'язані організувати свої правові системи таким чином, щоб дозволити судам виконувати вимоги статті 6 Конвенції про захист прав та основоположних свобод, включаючи вимогу здійснення судового розгляду протягом «розумного строку» (п. 29 рішення у справі Ціммерман та Штайне проти Швейцарії від 13 липня 1983 року). Затримки, спричинені структурними проблемами та організаційними недоліками, які слід особливо оцінювати з точки зору конкретної заявки, розглядалися ЄСПЛ кілька разів. У цьому контексті, якщо існує структурна проблема та перевищено розумний строк внаслідок збільшення та накопичення спорів, які очікують вирішення в судовій системі протягом тривалого періоду часу, робиться висновок, що стаття 6 Конвенції порушена (Бухгольц проти Німеччини, заява № 7759/77; Гвінчо проти Португалії, № 8990/80; Unión Alimentaria Sanders SA проти Іспанії, № 11681/85; Zimmermann-Steiner проти Швейцарії, заява № 8737/79).

З огляду на викладене, можна зробити висновок, що Конституційний суд Туреччини, будучи солідарним з позицією ЄСПЛ, не визнає надмірне завантаження органів розслідування та судів поважною причиною для нездійснення кримінального провадження в розумний строк. У цьому контексті до засобів, націлених на забезпечення своєчасності здійснення кримінального провадження варто віднести затверджене Міністерством юстиції Туреччини Положення «Про визначення та впровадження цільових періодів розслідування, кримінального переслідування або судового розгляду» від 23 червня 2017 року № 30105, яким було запроваджено регулювання процедур і принципів щодо визначення та впровадження цільових періодів для завершення розслідувань, судового переслідування чи судових розглядів. Такі планові (цільові) періоди визначаються в залежності від типів розслідування або судових процесів з урахуванням таких критеріїв як: кількість суддів і прокурорів, які фактично перебувають на службі; кількість незавершених справ для кожного суду, судді чи прокурора; процесуальні правила розслідування або судового розгляду та ін.

Нині пріоритетним напрямом реформування національного судочинства залишається забезпечення реалізації конвенційного стандарту щодо своєчасного здійснення кримінального провадження. Тому акумуляція зарубіжних практик у цій царині тільки сприятиме

пошуку законодавчих та організаційних шляхів належного захисту права особи на справедливий судовий розгляд у розумні строки.

Література:

1. Статистичні звіти Європейського суду з прав людини. Статистика за 2023 рік за статтею та за країнами. *HUDOC. European Court of Human Rights* URL: <https://www.echr.coe.int/statistical-reports>

2. Річні звіти Європейського суду з прав людини. *HUDOC. European Court of Human Rights*. URL: <https://www.echr.coe.int/annual-reports>

3. Конституція Турецької Республіки від 18 жовтня 1982 року № 2709. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr>

4. Кримінальний-процесуальний кодекс Турецької Республіки: Закон № 5271 від 4.12.2004 р. URL: <https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5271.html>

5. Рішення Конституційного суду Турецької республіки від 1 вересня 2014 року за заявою № 2012/625. *Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi*. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2012/625>

6. Рішення Конституційного суду Турецької республіки від 12 січня 2015 року за заявою Байрама Келеша № 2013/6163. *Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi*. URL: <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/6163>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-374-6-39>

ПРОБЛЕМИ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Семенюк І. Ю.

*здобувач ступеня вищої освіти магістра
факультету «Правоохоронна діяльність»*

Навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання

Науковий керівник: Степанова Г. М.

кандидат юридичних наук, підполковник поліції

*Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Умови воєнного стану суттєво впливають на різні сфери людського життя і на правоохоронну діяльність як в цілому, так і на окремі її аспекти. Повномасштабне вторгнення РФ позначилось і на ході кримінального провадження, ускладнюючи процес збирання певної